

ΣΑΥΛΟΚ

(Μόνος) Φαίνεται απ' το ύψος του υποκριτής τελώνης! Τον μισώ γιατί είναι Χριστιανός· μα πιο πολύ γιατί μ' αυτή τη συγχεμένη απλοχεριά του δανείζει χάρισμα λεφτά και ρίχνει τους τόκους σ' όλους εμάς, εδώ στη Βενετία. Εάν κάποτε πέσει στην ανάγκη μου, θα χορτάσω και με το παραιτώνω την παλαιά έχθρα που του 'χω. Μισεί το ιερό μας έθνος και καθυβρίζει, εκεί κυρίως όπου μαζεύονται οι έμποροι, εμένα, τις συναλλαγές μου και την επέξια κερδοσιμένη αμοιβή μου, που την ονομάζει τοκογλυφία. Κατάρα στη φυλή μου, αν του το συγχωρήσω!

ΜΠΑΣΣΑΝΙΟ

Σάυλοκ, μ' ακούς;

ΣΑΥΛΟΚ

Σκέφτομαι τα μετρητά που έχω διαθέσιμα, κι απ' όσο πρόχειρα μπορώ να θυμηθώ, δεν γίνεται αμέσως να σου διαθέσω όλο το ποσό, όλες μαζί τις τρεις χιλιάδες δουκάτα· όμως, δεν πειράζει. Ο Θουβάλ, ένας πλούσιος Εβραίος της φυλής μου, θα με διευκολύνει· αλλά, μια στιγμή! Για πόσους μήνες είπες ότι τα θέλεις; (Στον Αντόνιο) Πάντα χαρούμενος, καλέ μου άρχοντα για την εξοχότητά σου τώρα μόλις συζητάγαμε.

ΑΝΤΟΝΙΟ

Σάυλοκ, αν και ούτε δανείζω ούτε δανείζομαι, παίρνοντας τόκο ή δίνοντας, ωστόσο, για να καλύψω τις έκτακτες ανάγκες του φίλου μου, θα παραβώ αυτή μου τη συνήθεια. (Στον Μπασσάνιο) Έχει μάθει πόσα σου χρειάζονται;

ΣΑΥΛΟΚ

Ναι, ναι, τρεις χιλιάδες δουκάτα.

ΑΝΤΟΝΙΟ

Και για τρεις μήνες.

ΣΑΥΛΟΚ

Το 'χα ξεχάσει — τρεις μήνες. (Στον Μπασσάνιο) Τόσο μου είπες. Πολύ καλά, την εγγύησή σου! Και να δω. Μα, μια στιγμή· μου φαίνεται πως είπες ότι δεν δανείζεις ούτε δανείζεσαι με τόκο.

ΑΝΤΟΝΙΟ

Ποτέ.

ΣΑΥΛΟΚ

Όταν ο Ιακώβ έβρασε τα πρόβατα του θείου του, του Λάβαν — αυτός ο Ιακώβ έγινε (με τη βοήθεια της έξυπνης μητέρας του που εργάστηκε για το καλό του) ο τρίτος πατριάρχης μετά τον άγιο Αβραάμ... Ναι, ο τρίτος ήτανε.

ΑΝΤΟΝΙΟ

Μα, τι έκανε; Έπαιρνε τόκο;

ΣΑΥΛΟΚ

Όχι, όχι, τόκο δεν έπαιρνε· όχι ακριβώς αυτό που λέμε άμεσο τόκο· άκου τι έκανε ο Ιακώβ. Αυτός κι ο Λάβαν συμφωνήσανε πως όλα τ' αρνιά που θα γεννιόντουσαν παρδαλά, θα ήτανε του Ιακώβ, μισθός για τις υπηρεσίες του. Στο τέλος του καλοκαιριού, έτοιμες οι προβατίνες πηγαίνουν στα κριάρια. Και τότε που γινότανε το έργο της αναπαραγωγής ανάμεσα σ' αυτούς τους τριχωτούς γεννήτορες, ο έξυπνος βουσός παίρνει και ξεφλουδίζει κάμποσες βέργες, και την ώρα που τα ζώα βατεύοντουσαν, τις βέργες έμπηγε στη γη μπροστά στις ξαναμμένες προβατίνες: κι εκείνες γκαστρωθήκανε και όταν ήρθε η ώρα τους γεννήσαν παρδαλά αρνιά, που όλα τα πήρε ο Ιακώβ. Μ' αυτό τον τρόπο κέρδισε κι ήταν κι ευλογημένος. Το κέρδος είν' ευχή Θεού, φτάνει να μην το κλέμεις.

ΑΝΤΟΝΙΟ

Αυτή ήτανε, κύριε, μια πράξη πίστης του Ιακώβ προς το Θεό, γιατί δεν ήτανε στο χέρι του να το πετύχει,

και μοναχά το χέρι του Θεού κανόνισε να γίνει.
 Όλη ετούτη η κουβέντα σου ήτανε για ν' αποδείξεις
 το δίκαιο του τόκου; Ή, μήπως, το δικό σου το χρυσάφι
 και τ' ασήμι είναι προβατίνες και κριάρια;

ΣΑΥΛΟΚ

Δεν ξέρω' πάντως εγώ τα κάνω και γεννάνε γρήγορα.
 Όμως, να σου πω, άρχοντά μου...

ANTONIO

Βλέπεις, Μπασσάνιο; Ο διάβολος μπορεί
 και την Αγία Γραφή να μεταχειριστεί για το σκοπό του'
 όποια κακή ψυχή λόγω ιερά επικαλείται,
 είναι σαν τον παλιάνθρωπο που σου χαμογελάει,
 σαν το ωραίο μήλο που έχει την καρδιά του σάπια.
 Ω, τι όμορφο παρουσιαστικό που έχει το ψεύδος!

ΣΑΥΛΟΚ

Τρεις χιλιάδες δουκάτα είναι καλό ποσό.
 Τρεις μήνες απ' τους δώδεκα... Γιά να σκεφτώ τον τόκο!

ANTONIO

Λοιπόν, Σάυλοκ, θα μας την κάνεις τη χάρη;

ΣΑΥΛΟΚ

Άρχοντα Αντόνιο, πολλές φορές, ναι, κάθε τόσο,
 μέσα στο ίδιο το Ριάλτο μ' έχεις κατηγορήσει
 για τα λεφτά μου και τις συναλλαγές μου.
 Κι εγώ σ' αντιμετώπιζα σηκώνοντας υπομονετικά τους ώμους,
 γιατί η εγκαρτέρηση είναι χαρακτηριστικό όλης μου της φυλής.
 Με βρίζεις άπιστο, σκυλί αιμοβόρο,
 φτύνεις το εβραϊκό μου ρούχο, και όλ' αυτά
 γιατί εγώ βγάλω όφελος απ' όσα είναι δικά μου.
 Πολύ καλά! Και τώρα φαίνεται πως θέλετε τη βοήθειά μου:
 ορίστε, έρχεσαι και μου λες, «Σάυλοκ, χρειάζομαστε λεφτά».
 Εσύ το λες αυτό! Εσύ που ξερναγες τις μύξες σου στα γένια μου,
 εσύ που μου 'δινες κλωτσιές λες κι ήμουνα κοπρόσκυλο
 έξω απ' την πόρτα σου. Τα λεφτά μου θες!

Τι περιμένεις τώρα να σου πω; Δεν έπρεπε να πω,
 «Έχουνε τα σκυλιά λεφτά; Μπορεί ο σκύλος
 να δανείσει τρεις χιλιάδες δουκάτα;» Ή περιμένεις
 να σε προσκυνήσω και με ύφος υπηρέτη
 — με κρατημένη την ανάσα και με ταπεινοφροσύνη χαμηλότονη —
 να σου φελλίσω:

«Αφέντη μου καλέ, την περασμένη Τετάρτη μ' έφτυσες
 προχτές με κλώτσηρες' και τις προάλλες με φώναζες σκυλί:
 γι' αυτές σου τις ευγένειες, λοιπόν, θέλεις
 να σου δανείσω εγώ τόσα λεφτά;»

ANTONIO

Έτομος είμαι να σου ξαναπώ τα ίδια,
 να ξαναφτύσω επάνω σου, να σε ξανακλωτήσω.
 Αν θέλεις να δανείσεις τα λεφτά, δάνεισέ τα
 όχι όπως σε φίλους: γιατί, τότε η φιλία ζητάει
 απ' τους φίλους της απογόνους του στείρου μετάλλου;
 Καλύτερα να τα δανείσεις σε εχθρό, που, αν χρεοκοπήσει,
 με λιγότερη ντροπή εσύ νόμιμα θα τον καταγγείλεις.

ΣΑΥΛΟΚ

Να, είδες πώς φούντωσες! Εγώ θέλω φίλοι να γίνουμε,
 να έχω την αγάπη σου, να τις ξεχάσω τις προσβολές
 που μ' έχουνε σπιλώσει' εγώ θέλω να σε βοηθήσω
 στην τωρινή σου ανάγκη και πεντάρα να μη βγάλω
 τόκο για τα λεφτά μου. Όμως, εσύ δεν θες ν' ακούσεις:
 για καλό τα προτείνω όλ' αυτά.

ΜΠΑΣΣΑΝΙΟ

Καλοσύνη εκ μέρους σου θα ήτανε.

ΣΑΥΛΟΚ

Θέλω αυτή την καλοσύνη να τη δείξω.
 Πάμε μαζί στο συμβολαιογράφο, κι εκεί μου υπογράφεις
 την εγγύησή σου σκέτη' και, για να βάλουμε κάτι
 σαν ιδιωτικό αστείο μεταξύ μας, αν τύχει
 και δεν μου ξεχρεώσεις την τάδε μέρα στο τάδε σημείο

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ Ι

Μπελμόντ. Δοιμάτιο στην έπαυλη της Πόρσα.

(Στάλιπμα. Μπαίνουν ο Πρίγκιπας του Μάρσκου, μελαψός, ντυμένος κατάλευκα, με τρεις ή τέσσερις ακολούθους του, ντυμένους το ίδιο, και από την άλλη μπαίνουν η Πόρσα με τη Νερίσσα και άλλες γυναικές της ακολουθίας της)

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ

Μη με αντιπαθήσεις για το χρώμα μου:
είναι η σκοτεινή στολή που μου φοράει ο λαμπρός ήλιος,
ο γείτονάς μου, και που κοντά του έχω μεγαλώσει.
Φέρε μου το πιο ξανθό και όμορφο πλάσμα του Βορρά,
όπου η λάυρα του Φοίβου σπάνια λιώνει τους πάγους;
κι εμείς για την αγάπη σου να κόψουμε τις φλέβες, να δεις
ποιανού το αίμα είναι πιο κόκκινο, εκείνου ή το δικό μου.
Σου το λέω, κυρία, την όψη μου την έχει φοβηθεί
ως και ο πιο γενναίος και σ' ορκίζομαι, μα την αγάπη μου
για σένα, ότι τα πιο ονομαστά κορίτσια εκεί κάτω,
στα κλίματά μας, αυτή την όψη έχουν ερωτευτεί.
Το χρώμα μου ποτέ δεν θ' άλλαζα παρά μονάχα
για να σου κλέψω την καρδιά, βασιλισσά μου όμορφη.

ΠΟΡΣΙΑ

Στην επιλογή μου δεν με καθοδηγεί μονάχα η ευαισθησία που έχουνε τα μάτια άβγαλτου κοριτσιού· άλλωστε, ο λαχνός που μου επιφύλαξε η μοίρα μου αποκλείει το δικαίωμα μόνη μου να διαλέξω όμως, αν ο πατέρας μου δεν με κρατούσε δεσμευμένη, αν, δηλαδή, δεν είχε σκεφτεί να μου ορίσει άντρα να πάρω εκείνον που θα με κέρδιζε, όπως σου εξήγησα, εσύ πρίγκιπα ξακουστέ, θα είχες εν λευκώ τις ίδιες ευκαιρίες στην αγάπη μου με όσους έχω μέχρι τώρα δει.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ

Και γι' αυτό σ' ευχαριστώ τώρα, λοιπόν, παρακαλώ οδηγησέ με στα κουτιά την τύχη μου να δοκιμάσω. Μά το γαταγάνι αυτό που έσφαξε τον Σάχη κι έναν άλλο Πέρση πρίγκιπα, και τον σουλτάνο Σουλεϊμάν νίκησε σε τρεις μέρες, ορκίζομαι: τα πιο άγρια μάτια μ' ένα βλέμμα μου θα δάμαζα, θα ξεπερνούσα σε τόλμη την πιο γενναία καρδιά στη γη, θα ξεκολλούσα τ' αρκουδάκια απ' τα βυζιά της μάννας τους, ω, ναι, και το λιοντάρι θα εχλεύαζα όταν βρουχιόταν απ' την πείνα, με μόνο μου σκοπό, κυρία, εσένα να κερδίσω. Όμως, αλίμονο: σημείο των καιρών! Όταν ο Ηρακλής κι ο Λίχας παίζουνε στα ζάρια πους είναι ο καλύτερος, μπορεί το πιο αδέξιο χέρι να φέρει την πιο γερή ζαριά: έτσι νικιέται ως και ο Αλκίδης απ' τον ακόλουθό του, έτσι κι εγώ, με οδηγό μου την Τύχη, τη στραβή, μπορεί να χάσω εκείνο που άλλος, πιο ανάξιος μου, ίσως πετύχει. Κι εγώ απ' τον καημό μου να πεθάνω.

ΠΟΡΣΙΑ

Πρέπει να το ρισκάρεις: ή δεν το επιχειρείς καθόλου, ή ορκίζεσαι προτού διαλέξεις πως, αν διαλέξεις λάθος, ποτέ από κοπέλα πια δεν θα ζητήσεις να σε πάντρευτεί. Γι' αυτό, σκέψου καλά.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ

Όχι, ποτέ! Έλα, πήγαινε με στη δοκιμασία μου.

ΠΟΡΣΙΑ

Πρώτα στο ναό κι αργότερα, όταν φάμε, θα δοκιμάσεις την τύχη σου.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ΤΟΥ ΜΑΡΟΚΟΥ

Καλή μου τύχη, έλα βοηθός μου: εσύ με κάνεις τον πιο ευτυχημένο ή δυστυχημένο όλου του κόσμου.

(Σαλπίσματα. Βγαίνουν.)

— πως ο καλός μας ο Αντόνιο, ο έντιμος Αντόνιο... Ω, και πού να βρω επίθετο αντάξιο να συντροφεύει τ' όνομά του!

ΣΑΛΕΡΙΟ

Προχώρα στην τελεία. Τελικά, τι έγινε;

ΣΟΛΑΝΙΟ

Α, εσύ τι λες; Τελικά, το έχει χάσει το καράβι του!

ΣΑΛΕΡΙΟ

Μακάρι να είν' αυτή η μόνη του ζημιά.

ΣΟΛΑΝΙΟ

Να πω «Αμήν» αμέσως, μήπως και κόψει την ευχή ο Σατανάς; γιατί, να τονε, φτάνει με τη μαρφή Εβραίου. (Μπαίνει ο Σάουλο) Λοιπόν, Σάουλο, τι νέα απ' τους εμπόρους;

ΣΑΥΛΟΚ

Εσείς το ξέρατε, το ξέρατε καλύτερα απ' όλους ότι το 'σκασε η κόρη μου.

ΣΑΛΕΡΙΟ

Σίγουρα! και μάλιστα, εγώ ήξερα και τον ράφτη που της έφτιαξε φτερά για να πετάξει μακριά.

ΣΟΛΑΝΙΟ

Και μάλιστα, ο Σάουλο έπρεπε να ξέρει πως το πουλάκι είχε βγάλει πια φτερά! και πως είναι στη φύση των πουλιών να παρατάνε τη φωλιά.

ΣΑΥΛΟΚ

Στην κόλαση θα πάει γι' αυτό που έκανε.

ΣΑΛΕΡΙΟ

Σίγουρα, αν την κρίνει ο Σατανάς.

ΣΑΥΛΟΚ

Η σάρκα μου, το αίμα μου, έτσι να επαναστατήσει!

ΣΟΛΑΝΙΟ

Ντροπή σου, παλιοφοφίμι, να επαναστατήσει η σάρκα και το αίμα σου σ' αυτή την ηλικία!

ΣΑΥΛΟΚ

Για την κόρη μου λέω, που είναι σάρκα κι αίμα μου.

ΣΑΛΕΡΙΟ

Η σάρκα σου μοιάζει με τη δικιά της όσο το κόρβουνο με το ελεφαντόδοντο! και το αίμα της με το δικό σου όσο το μαύρο κρασί με το λευκό κρασί του Ρήνου. Όμως, πες μου, άκουσες αν ο Αντόνιο έπαθε κάποια ζημιά στη θάλασσα;

ΣΑΥΛΟΚ

Δεύτερη πονεμένη ιστορία! Ο χρεοκοπημένος, ο άσωτος, που δεν έχει μούτρα να φανεί στο Ριάλτο! Ο ζητιάνος, που ερχόταν στολισμένος και κι γομφίμενος στην αγορά! Το ομόλογο να μην ξεχνάει! Όλο μ' έλεγε το κογγλύφο! το ομόλογο να μην ξεχνάει! Όλο δάνειζε λεφτά από — δηθεν — καλόςυνη χριστιανική! το ομόλογο να μην ξεχνάει!

ΣΑΛΕΡΙΟ

Πάντως, είμαι βέβαιος πως, και να μη σε πληρώσει, δεν θα του πάρεις το κρέας του — τι να το κάνεις!

ΣΑΥΛΟΚ

Δόλωμα για να πιάνω φάρια — και τίποτα άλλο να μη θρέψει, θα θρέψει την εκδίκασή μου. Μ' έχει προσβάλει και μου 'χει χαλάσει δουλειές χιλιάδες φορές: γελούσε όταν έχανα λεφτά, με ειρωνευόταν όταν κέρδιζα, έβριζε τη φυλή μου, ανακατευότανε στις δουλειές μου, έκανε τους φίλους μου να μου φέρονται ψυχρά, άναβε τους εχθρούς μου! Και για ποιο λόγο; Γιατί είν' Εβραίος! Δεν έχει ο Εβραίος μάτια; Δεν έχει ο Εβραίος χέρια, όργανα, σώμα, αισθήσεις, πάθη, συναισθήματα; Μήπως δεν τρέφεται από τα ίδια φαγιά, δεν πληγώνεται από τα ίδια όπλα, δεν πεθαίνει από τις ίδιες αρρώστιες, δεν γατρεύεται με τα ίδια φάρμακα, δεν κρυώνει το χειμώνα και ζεσταίνεται το καλοκαίρι, ακριβώς όπως κι ο Χριστιανός; Αν μας τρυπήσετε, δεν ματώνουμε; Αν μας γαργαλίσετε, δεν γελάμε; Αν μας φαρμακώσετε, δεν πεθαίνουμε; Αν μας αδικήσετε, δεν θα εκδικηθούμε; Αν σας μοιάζουμε σε όλα τ' άλλα, θα σας μοιάζουμε και σ' αυτό! Αν ένας Εβραίος αδικήσει Χριστιανό, πώς δείχνει αυτός την ταπεινοφροσύνη του; Μ' εκδίκηση! Αν Χριστιανός Εβραίο αδικήσει, πώς αυτός θα τ' αντιμετώπισει, ύστερα απ' το παράδειγμα του

Χριστιανού; Μ' εκδίκευση! Την ίδια προστυχιά που με διδάξατε θα κάνω, κι ο διάολος να με πάρει αν δεν γίνω καλύτερος απ' τους δασκάλους μου.

(Μπαίνει ένας υπηρέτης)

ΥΠΗΡΕΤΗΣ

Κύριοι, το αφεντικό μου, ο Αντόνιο, είναι στο σπίτι του και θέλει να μιλήσει με τους δυο σας.

ΣΑΛΕΡΙΟ

Φάγαμε τον κόσμο να τον βρούμε.

(Μπαίνει ο Θουβάλ)

ΣΟΛΑΝΙΟ

Να, έρχεται κι άλλος της φυλής του' τρίτο σαν κι αυτούς αποκλείεται να βρεις, εκτός κι αν ο διάολος ο ίδιος γίνει Εβραίος.

(Βγαίνουν ο Σολάνιο, ο Σαλέριο κι ο υπηρέτης)

ΣΑΥ'ΛΟΚ

Λοιπόν, Θουβάλ; Τι νέα από τη Γένοβα; Τη βρήκες την κόρη μου;

ΘΟΥΒΑΛ

Πήγα παντού όπου μου λέγανε πως είναι, αλλά δεν τη βρήκα.

ΣΑΥ'ΛΟΚ

Να το, να το, να το, να το! Πάει το διαμάντι μου που το 'χα πληρώσει δύο χιλιάδες δουκάτα στη Φρανκφούρτη. Τέτοια κατάρα ποτέ δεν είχε πέσει σε κανέναν της φυλής μας — δύο χιλιάδες δουκάτα μόνον αυτό, χώρα τ' άλλα πανάκριβα πετράδια. Αχ, να την έβλεπα την κόρη μου νεκρή στα πόδια μου, και τα πετράδια μου στ' αυτή της. Αχ, που να την είχα στα πόδια μου σαβανωμένη και τα δουκάτα μου στην κάσα της. Κανένα νέο της, ε; Μάλιστα! Και ούτε ξέρω πόσα έχω ξοδέψει για να τη βρω. Αμ, κι εσύ... Η μια χασούρα πάνω στην άλλη. Η κλέφτρα πήρε τόσα κι έφυγε, κι άλλα τόσα να βρεις την κλέφτρα, κι ικανοποίηση καμιά! Κάθε κακοτυχία στους δικούς μου ώμους πέφτει, κάθε αναστεναγμός στη δικιά μου ανάσα, κάθε δάκρυ στα δικά μου μάγουλα.

ΘΟΥΒΑΛ

Ναι, αλλά κι ο άλλος κόσμος έχει συμφορές. Ο Αντόνιο, όπως άκουσα, στη Γένοβα...

ΣΑΥ'ΛΟΚ

Τ; Τ; Τ; Κακό έπαθε; Κακό;

ΘΟΥΒΑΛ

Έχασε ένα καράβι του που ερχόταν απ' την Τρίπολη.

ΣΑΥ'ΛΟΚ

Δόξα τω Θεώ, δόξα τω Θεώ! Αλήθεια μου λες; Αλήθεια;

ΘΟΥΒΑΛ

Ναύτες μου το 'πανε που γλίτωσαν απ' το ναυάγιο.

ΣΑΥ'ΛΟΚ

Σ' ευχαριστώ, καλέ μου Θουβάλ' θαυμάσια νέα, θαυμάσια νέα! Χα, χα! Στη Γένοβα το είπανε!

ΘΟΥΒΑΛ

Κι η κόρη σου ξοδέψε στη Γένοβα, όπως άκουσα, ογδόντα δουκάτα μέσα σε μια νύχτα.

ΣΑΥ'ΛΟΚ

Μαχαίρι μπήγεις στην καρδιά μου! Ποτέ δεν θα ξαναδώ τα λεφτά μου — ογδόντα δουκάτα στην καθισιά της, ογδόντα δουκάτα!

ΘΟΥΒΑΛ

Ερχόμουνα πίσω στη Βενετία με κάτι πιστωτές του Αντόνιο, που κάναν όρο πως, δεν μπορεί, θα χρεοκοπήσει.

ΣΑΥ'ΛΟΚ

Πολύ χαίρομαι που τ' ακούω! Θα τον αφανίσω, θα του βγάλω την φυχή! Πολύ χαίρομαι που τ' ακούω!

ΘΟΥΒΑΛ

Κάποιος απ' αυτούς μου 'δειξε ένα δαχτυλίδι, που του 'δωσε η κόρη σου για ν' αγοράσει μια μαϊμού.